

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Francisci Baconi Baronis de Verulamio, Vice-Comitis S.
Albani, Summi Angliæ Cancellarii, Opera omnia, Quæ
extant: Philosophica, Moralia, Politica, Historica ...**

Bacon, Francis

Francofvrti ad Moenvm, 1665

Centuria Decima.

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10497643-5

FRANCISCI BACONI
De
VERULAMIO
HISTORIAE NATURALIS
CENTURIA DECIMA.

Experimenta varia spectantia Trans-
missionem & Influxum immaterialium vir-
tutum & vim imaginationis

Philosophia Pythagorica demerata a superstitionibus genuit illud imaginationis monstrum, quod Platonis aliorumque schola postmodum enutrivit, mundum scilicet esse unum, integrum & perfectum animal vita praeditum, adeo ut Apollonius Thyaneus, ex Pythagoricorum tripodē propheta, affirmaret fluxum & refluxum maris esse respirationem mundi, haurientis aquam instar baltius, eamque rivus egerens. Pergunt & isti essentio superstruunt fundamentum vivat, habet animam & spiritum, qui ex ipsorum sententia est, vocaturque spiritus mundi. Neque hoc vocabulo Deum notant (quamquam non ignota ipsi Deitas) sed animam duntaxat, atque essentialē mundi formam. Hoc posito fundamento confingere ipsi liceret, quicquid obtunderet speciosus error. In animantibus enim, etiam vasta molis (Ex. gr. in balena) sensus & affectus cuiuslibet partis in corpore in instanti per unumversum corpus diffusitur. Neque aliud insinuatum volebant illa commentū insaniam, quam magicas operationes evincere quamlibet loci distantiam, neque habere ad materiam non praesentem deliquium; sed quod (Ex. gr.) Europa rei in China gesta sensum ingereret, effectumque produci posset sine & contra quam pateretur materia, nulla angelorum aut spirituum ope, sed sola quam naturae consensus parit, unitate. Fuerunt, quibus non huc usque tantum error illuderet, sed ulterius de recto tramite rationis palantes ageret, dum se statuerunt: si spiritus in homine (quē microcosmum vocant) commodam facturus impressionem influxat in spiritum mundi, vim & efficaciam imaginationis, & firmam per suasionem; natura dominari posse. Paracelsus enim & ignobiles aliquod magia auctores imaginationi exaltata tribuunt virtutem fidei miraculosa. Vasta illa atque ex pusillis ineptis constat nugacitas plurimos amabili assavit insania.

Nos verò per Dei vestigia operibus impressa constanter incedentes, neque à sensu de vi, qui est lucerna Dei (atque, haec spiritaculum hominis) sobrie & severe inquiremus an natura utquam patiatur ejusmodi transmissionem & immaterialium virtutum influxum, qua vis imaginationis, sive in corpus unde ipsa oritur sive in aliud, labor profectò non dispar. Hercules molossis in expurgando Augia stabulo, ut natura sui juris & expurgata à superstitiosis ac magicis observationibus consistat, non cum applausu excipiendus, cerè non omnino damnandus erit. Et quamquam in hanc materiam excurrere possit dabitur occasio, jam tamen aperire libet ad alia introitum.

Experimenta varia monitoria spectantia trans-
missionem spirituum & vim imaginationis.

901. Monendi sunt homines, ne fidem detrahant operationibus ex transmissione spirituum, & vimaginationis, quia eventus quandoque fallit. Ut enim contagio de corpore in corpus transfusa saepe recipitur, robor quandoque & bonus passivi corporis habitus repellit, antequam se morbus figat; ita & tantò magis impressio de anima in animam, aut de spiritu in spiritum victrix saepe exultat, sed ut anima & spiritus patiens se recolligat, vinculisque eluctatus necdum solidati imperii, expugnet, priusquam revelli neget dominatrix lues.

Vis illa maximè insolens in animos & spiritus languidos, quales foeminarum, ægrorum, superstitionis, puerorum & animantium tenella ætate.

Nescio quis teneros Oculus mihi fascinat
Agnos.

Poeta loquitur non de ovibus, sed agnis. Quod Reges & terrarum Dominos fastigii sui reverentia tuetur adversus istas impressiones, tribui posset (præter rationem principem, Dei scilicet excubias, vicarios suos in plena securitate foventis) imaginationis impotentiam imaginantem hic defluentem. Vix enim est ut veneficæ & fæzæ fidem inveniant, cum & istos in noxam sibi patere credi volunt.

902. Retrahendi rursus homines à credulitatis periculo, ne nimis huc temerè inclinata fide propendeant, quod respondere eventum operationibus saepe videant. Causa enim successus non raro ad vires affectus & imaginationis in corpus agens referenda, quod secundaria quadam ratione agere potest in corpus diversum. Ex. gr. Si quis circumferat signum planetæ, aut annulum, aut particulam bestię, certo persuasus, adjumento sibi futurum in promovendis amoribus, aut ut conservetur à periculo aut vulnere in pralio, aut superior evadat in ambitu, &c. potest excitatius reddere ingenium, & stimulos subdere industriæ, aut fiduciam alere & fulcire constantiam, qua fortassis excidisset. Jam verò quis ignorat, quid industria & propositi tenax animus delignet, præsertim in civilibus negotiis? videmus enim ad alienæ audaciæ impetus resillire homines tenacioris debiliorisque animi, & rerum in hoc mundo status tam facile varianda conditione fluctuat, ut saepe tentamenti urgendi pertinacia ad miraculum usque felix sit. Erraret ergo & falleret falleretque, qui adscriberet hæc viribus imaginationis in corpus alterius, quæ illa in proprium exercet; cum nobis indubium sit, imaginationem acrioresque affectus plurimum valere in corpus imaginantis, uti suo loco demonstrabitur.

903. Ut in operationibus illis earumque causis error cavendus est, ita quoque danda vel imprimis opera est, ne effecta nobis imponant, temerè judicantibus talia esse, quæ eorumque non dum processerunt. Sic prudentes iudices, præscripta velut norma, fidem haberi temerè nolunt confessionibus Sagarum, nec etiam factorum contra illas probationi. Sagas enim turbat imaginationis vertigo, ut putent se illud facere, quod non faciunt; populumque hic ludit credulitas, ut naturæ opera impudent fascino. Observatione dignum, quod præfca & nostris

stris temporibus propiori ætate (de fagis scilicet olim Thesalis de prædicatq; non ita pridem veneficarum congressibus, quorum plurimæ meminerunt confessiones) quæ extant prodita scriptis miracula, ut sublato in aërem, transformatio sui ipsius in aliud corpus, &c. non incantationibus aut magicis ceremoniis gesta narrentur, sed corpore unguentis delibuto. Quæ merito suspicionem movere possent ludibria hæc esse imaginationis, cum certum sit unguenta, ubicunque applicata, obturare poros, vaporesque cohibitos transmittere ad caput, & quod ad particularia ex quibus unguenta illa componuntur, verisimile, opiata & soporifera esse. Inunctionem enim frontis, colli, pedis, spinæ dorsii novimus adhiberi conciliandis somnis lethalibus. Si quis existimet, melius id fieri haustis potionibus, accipiat responsum, quod medicamenta, unguentorum materies, tantæ sint efficacitæ, ut intra corpus sumpta utentes enecare possent. Valide ergo operantur, sed applicata extrinsecus.

Operationum ex transmissione spirituum & imaginatione, species aliquas dabimus, unde lux non parva experimentis sequentibus affulgebit. Omnes autem illæ actiones hoc habent peculiare, quod ad distantiam se exerant, non ad contactum, euntq; ex divisionis instituto.

904. Prima, quæ emittit tenuiores magisque ærias corporis partes, ut in odoribus & infectionibus; atque hæc præcæteris maxime corporea. Sed meminisse oportet multas dari emissiones istius generis tam salubres quam insalubres, nullo propterea odore deprehendendas. Pestis ubi transfusa que mpiam corripit, odore non dignoscitur. Aërem etiam sanitati accommodum habitatio aliæque experimenta demonstrant, quem odor ab alio nequaquam discriminat. Ad hoc caput revocandi sunt omnes æris imbibitiones, ubi odor substantiæ materiali invehitur. Harum nonnullæ admirandæ, quæ occyline diffunduntur, ut alteratio æris in Ægypto, sepe immediate post incrementum Nili, de qua *Exper. 743. 767. egimus.*

905. Secunda est transmissio aut emissio rerum, quæ vocantur spirituales, ut species visibiles & soni; in horum explicatione versati *Centur. 2. & 3. sumus*; illis pertractandis locus dabitur. Horum motus celestissime & ad magnam distantiam agunt, sed medio prius rite disposito; earumq; transmissio facile ad obstaculum refracta sistitur.

906. Tertia est remissio, quæ corporum ex intervallo attractionem causatur. Sic licet magneti primus assignetur locus, visum nobis est nunc illū excipere, alteri capiti transcribendum. Sed attractionem ambræ & gagatis, aliorumque electricorum, attractionem auri, spiritus Mercurii vivi ad distantiam, caloris itidem, & ignis ad naphtham, quarundam herbarum ad aquam, minus licet, aliasque varias dabimus non hoc titulo, sed illo de attractione in genere.

907. Quarta, emissio spirituum & virtutis immaterialitatis, quæ operantur ex universali congregatione & sympathia mundi, non ex formis aut cælestium effluviis (ut vane & docetur & discitur) sed ex primitiva materiæ natura & feminum genitalium. Talis est (ut supponimus) operatio magnetis, ex consensu cum globo terræ. Hujus generis est motus gravitatis, ex consensu itidem corporum

dætorum cum eodem terræ globo; dispositio quoque corporum ad rotationem, & particulariter ab Oriente in Occidentem. Sic concipimus magnum fluxum & refluxum maris, ex consensu universi, ut partem diurni motus. Immaterialitatis virtutis hæc, qua aliis ante habetur, prærogativa est; quod ad nullam mediis diversitatem tardata resistat, pervio ubiq; transitu; sed determinata activitatis sphaera. De his passim agemus, prout in varios spargenda titulos in occursum se dabunt.

908. Quinta, emissio spirituum, huic præcipue loco delecta materies; nempe operatio spirituum animi humani in alios spiritus; quæ duplex, affectionum, si concitatiores sint; & imaginationis, si valida. Sed facit illarum nexus arctior, ut in simultaneæ tractationis operam veniant. Cum enim malignus invidi oculus, aut amore accensus, aliorum inficit spiritus, conjungitur affectio & imaginatio.

909. Sexta, influxus corporum cælestium, præter duos manifestos, calorem & lucem. Sed de hisce, ubi de corporibus cælestibus & motibus.

910. Septima, operationes Sympathiæ, quas naturalis Magiæ scriptores in artis formam redigunt. Exercentur autem sic, si superinducenda virtus aut dispositio in personam, sumes corpus animatum, eminenti virtute & perfectioris gradus. Seligendæ ejus partes, quibus hæc virtus propria, & eo tempore cum in actu est, applicandæq; parti in homine, quæ præcipua hujus virtutis sedes, Ex. gr. Si fortitudo & audacia supra insiram excitanda, Leonis cor, dentem & palmam, aut galli cor, & calcar, immediate postquam illa animalia decedunt, circumfer applicata cordi aut carpio. Hæcque similesve sympathias hoc titulo exequemur.

911. Octava & ultima est emissio immaterialitatis virtutis, cujus exempla proponere religio esset (tam prodigiosa nobis res videtur) nisi plurimorum fidem & assensum impetrasset, & mihi velut ex dictæ legis severitate, sumpsissem accurati examinis partes, nihil admittendo aut rejiciendo, cujus non excussa penitus foret probabilitas. Hæc est sympathia individuorum (datur & specierum) id est, talis, quæ in rebus aut earum partibus semel contiguas, aut integris tueri reciprocum spirituum inter se transmissionem; ut inter arma & vulnus; unde de prædicatissima unguenti armarii operatio; inter particulam lardi & verrucas eo confrictas, aut bacillum ex alno, &c. ut si pars ejus consumatur aut putrescat, vim suam exerat in partem separatam. Jam vero persequemur instantias.

Experimenta varia spectantia emissionem spirituum sub specie vaporis, aut exhalationem sub specie odoris.

912. Pestis sæpe corripit aliquem sine manifesto sensu, ut *Exper. 904.* dictum est. Ajunt, sicubi ulla exarsit, odorem spargere pomorum mitium, aut (ex aliorum sententia) florum majalum. Recepta quoque opinio est, odores ex floribus nimium suavibus absque contrariæ qualitatis temperamento pestis tempore malignos esse, ut ex liliis albis, verbascula odorata, hyacinthis.

913. Minus eos pestis invadit, qui continue versantur cum peste laborantibus; ut qui ægrotorum curam habent, Medicos, aut qui se muniant prophylagmate sive intus sumpto (ut mithridatio, gravis

Juniperi, rutæ foliis & semine, &c.) sive externo (ut Angelica, Zedoaria & similibus ore contentis, picis liquidi, galbani suffitu) nec homines decreptos sibi habet obnoxios, aut sicca & frigida complexionem. Contra, pestis contagio citissime transit in illos, qui ex puro prodeunt aere, qui jejuno indulgent, pueros: & si non fallit observatio, cognatos magis quam peregrinos.

914. Perniciosissimus est factor carceris, qui captivos diu arcte & squalide habuit; experientia apud nos histerve notabili, neque supra memoriam meam; cum tam judicum nonnulli, qui in carcere confederant, quam plurimi ex iis qui negotio intererant, aut ex spectatoribus, ingruente morbo excesserunt à vita. Quare prudenter omnino, tali casu, carcer ventilaretur, antequam captivi producerentur.

915. Controversiam non patitur factores illos artificio paratos, cum præcipue ex carne humana & sudore putrefactis consent, non inferre perniciem; utpote quos nates continuo averfantur expelluntque. Sed talis aura nocet, quam aliqua cum corpore humano cognatio penitissime insinuat, spiritusque proditorie afficit. Res esset cum magno conjuncta periculo, compositiones ejusmodi parare in ædibus, magno populi confluxu, in templis, judiciis publicis, ludorum solemnitatibus, & similibus; cum aëris intoxicatio non minus sit metuenda, quam aquæ, Turcis in bello frequentata, adhibita quoque ab Emmanuele Commeno in Christianos, cum transitu per regionem ejus peterent terram Sanctam. Atque artificiosa aëris contagio tanto est periculosior in Comitibus, quanto exundantior tunc populi halitus magis facit ad recipiendam infectionem. Expedi igitur loca publicæ istius malignitatis suspecta, suffitu purgare ante conventum.

916. Odorum veneficia in singulares homines, hauriuntur ex manicis odoratis & similibus; neque à vero alienum videtur, venenum præsentaneum admisceri odoribus suavibus, ut citius receptum noceat. Pestem quoque excitavit januatium, rimarum, aliorumque inunctio, non tam ex contactu, quam quod homini in more positum, si quid humidi adhærescat digitis, naso illud admovere. Moneri se patientur, apud quos ea inolevit consuetudo, ut præcaveant. Interim consultum judicamus salutem nostræ vel ex eo, quod pestilens inficiendi aëris apparatus secum trahit discrimen vitæ eorum qui huc studium conferunt. Sed quid si antidotis se muniant? nemini securo esse licebit.

917. Magnam pestis luem alibi ediderunt putrefacta cicadarum & locustarum examina.

918. Sæpius eructant fodinæ vapores mortiferos, seu suffocatio sit, seu venenata mineralis natura. Qui occupantur expurgandis metallis aliisque circa illa operationibus, illis cerebrum lædunt & stupefaciunt vapores metallici. Notatum est, spiritum Mercurii vivi petere continuo cranium, dentes & ossa: adeo ut aurifices contenta in ore auri particula attractum colligant Mercurii spiritum, autumque postea contraxisse alborem deprehendatur. Lacus & putei, ut avernus, volucres supervolantes pestiferis exhalationibus enecare dicuntur, aut homines diutius adstantes.

919. Vapor carbonum ex ligno atque ex carbone fossili conclusus multos perdidit, qui vel hoc

nomine periculosior est, quod nullis factor cautionis admoneat, sed latenter subrepentem languorem, nullo manifesto suffocationis indicio in mortem continet. Belgæ in nova Zembla hibernantes, cum struendo foco lignum deficeret, ignem excitarunt ex carbone fossili qui ad manum, magno prius refocillandi subsidio, sed quod mox, ubi paululum assedissent, ipsorum incommode vertebatur. Orto enim inter eos silentio & velut sermonis tædio, quidam infirmior animi deliquium passus est. Hærebant alii quid rei esset, aperta que janua cum aëri ingressum præbuisset, vitæ consuluerunt. Effectum proculdubio inspissati aëris, & sic halitus & spirituum. Idem experieris si in loco recens incrustato focum struas; eventus Imperatoris Joviniani morte nobilitatus.

920. Vide experimentum 803. Spectans aëris contagium ex primis post diurnam siccitatem imbribus.

921. Graves aliquando alvi fluxiones pharmacopolis concitavit solus ex contusa colocyotide vapor.

922. Piperis, quod vocant Ginni-peper, forte Guinense, tentata combustio, continuam adstantium provocavit sternutationem; cum acri valeat spiritu.

623. Ab ultima antiquitate derivata traditio est, aliena lippitudine sanos inficere oculos atque ex mulieris menstruo laborantis intuitu speculum inquinari. Circumfertur etiam quorundam sermonibus, sed à fabulosa narratione haud alienis, menstruosæ feminæ per campos aut hortos incessum, frumento aut herbis conducere, quia vermes enecat.

924. Neque minus antiqua traditio hæc est, Basilicum aspectu enecare; & lupum, si prius hominem conspexerit, solo intuitu reddere raucum.

925. Suffitus conveniens exsiccat & cerebrum corroborat, catharos & defluxiones sistit; ut patet in fumo rosarum exsiccati, ligni aloës, & calami ore & manibus hausto. Neque ignoramus dari & alios suffitus, humectantes & refocillantes, quorum insignis in febribus ardentibus, consumptionibus & nimis vigiliis est usus; quales sunt ex aqua rosacea, aceto, malicetrii cortice, violis, foliis vinearum conspersis pauxillo aquæ rosaceæ.

926. In repentinis languoribus & deliquis animi sudarium aqua rosacea imbutum, aut acetum naso admovendum commendatur; quo spiritus mox alioquin resolvendi & in fugam disjiciendi recolligantur.

927. Tabacum roborat spiritus, languoremque tollit; operaturque aperiendo, sed virtute præsertim opiata, quæ spiritus condensat. Expediat igitur tentasse haustum fumi aliorum ex tubulis (ut in tabaco fieri solet) tam ad exsiccandum & confortandum, quam ad alias intentiones. Optem exploretur fumus exsiccandi vi præditus ex rosarum, ligno aloës, antea propositis, quæ tubulis inserta usurpentur, &c. nec non ex nucis myristica & folio Indico.

928. Arandi interesse laboribus & stivam sequi facit ad refocillationem spirituum & excitandam famem. Id vero si fiat in colenda terra, quæ triticum & secale fert, obesse solet, quia telus producendis ætate vegetabilibus consumpsit omnem

omnem halitus suavitatem. Prætare ergo illud fieri dum hordeum sulcis mandatur. Sed quia excolendis agris commoda & stata tempestas suis includitur spatii, extra quæ protrahi neget; capretur halitus terræ recens lignibus versatæ, aut affistatur fossoribus. Nobiles fœminæ consulerent sibi optime si pulvinaribus stratis genua inflecterent, noxiaeque herbas eradicarent. Sed invadenda esset temporis opportunitas, qualis esset adultum ver, priusquam vegetabilia producat. Et habendus quidem terræ suavissimo odore delectus. Neq; abnuerim etiam id fieri, ut ros non nihil evanuit, ne vapor nimis sit humidus. Novi virum Amplissimum longævum, cui in lecto decumbenti mane gleba terræ pura offerri solebat, in quam inclinato aliquam diu capite recumberet. Velim effodiendæ terræ non nihil quoque vini milvatici & Græca infundi; ut ex terra & vino mixtus vapor spiritus magis recrearet. Cave tamen existimes, Ethnicum esse sacrificium aut libationem terræ religiose præstitam.

929. Medicina præbet pastillos odoratorios aut pilas pulvere aromatico refertas ad cathartos efficcandos, cor corroborandum, & somnum conciliandum. Quamvis enim suffitus efficacia cedant, manibus tamen circumferre licet; cum suffitus per intervalla adhibeantur. Adde quod complura sunt, quæ per se melius exhalant, quam igni admota, ut nigella Romana; semen melanthium; amomum, &c.

930. Duo sunt, quæ intra corpus sumpta, refrigerant, spiritusque condensant, & author essem ut idem tentetur per vapores externos; alterum est nitrum, dissolvendum (ex mea sententia) in vino malvatico aut Græco, ut emanans odor vini capretur; & majoris efficacia si expetatur, infundendum sartagini probe excalectæ, ut aqua rosacea & acetum solet. Alterum aqua destillata ex papavere sylvestri, miscenda (ex meo conceptu) cum altero tanto aquæ rosacæ; & sumenda additis garyophyllis in ignitabulo suffitorio, simile quid tentandum per aquam destillatam ex floribus croci.

931. Odor moschi, ambræ, Zibethæ, Veneris stimulos excitare creditur, refocillando & provocando spiritus.

932. Thus & nidorosi odores (quales sacrificiis adhiberi solent) dicuntur intoxicare cerebrum & homines reddere devotos, inducendo mœstitiæ speciem, & contristationem spirituum, partim quoq; excalectando eosque extollendo. Inter Judæos videmus, præcipuum Sanctuarii suffitium communi & vulgari usui fuisse abdicatum.

933. Magiæ naturalis scriptores tradunt quosdam suffitus, qui jucundos cient somnos; alios qui propheticos (ut ajunt) ut lini semina, ptyllium, &c.

934. Certum est, odores parum nutrire, præsertim illos vini, & hominem famelicum percepto panis calidi odore affici. Narrant Democritum, cum in agone mortis versaretur, & mulierem audisset conquerentem quod festi solemnibus familiaris utpote præles non interesset (quod tamen ardentissime optabat) collyram panis recentis adferri jusse, & apertæ insudisse paucillum vini; & sic vitæ servatæ authorem sibi fuisse, hausto ejus odore; donec festi tempus præterisset. Novi nobilem, qui

per tres, quatuor, etiam quinque dies jejunaret, nec cibo nec potu gustato, sed illo magno herbarum fasciculo uti solebat, cujus odore fruaretur; inferebatque illis herbis esculentas acris odoris, ut cæpam, allium & similes.

935. Tollendis uteri suffocationibus plura accenduntur, aliaque pessimi odoris, quorum fœtor malo reprimendo conducit.

936. Ex medicorum consultis aër aliquando ægris deligitur, in quem transferuntur aut in tabe, aut reconvalescentes ex morbis diuturnis. Plerumque hunc usum præstant camporum planities gramine vestita, non ericetis similibusque, aspera, aut umbrae arborum, ut in nemoribus, &c. notant arboreta ex lauro excludere aërem pestilentem; unde salubritas aëris Antiocheni colligebatur. Sunt & terræ quæ herbis odoratis vireseunt injussis, ut quæ ferunt serpyllum vel thymum sylvestrem & majoranam talem, herbam nummulariam, camomillum; & ubi albæ veprium rosæ haud aliter quam moschatae redolent, signa optime constituti aëris.

937. Consultum fuerit intra ædes salubrem excitare aërem. Sed fieri id nequit, ubi loca aut sunt humilia, aut fenestris & januis plena; altero aërem comprimente & refrigerante; altero inæqualem reddente; quod sanitati maxime adversatur. Fenestræ fornicum (elegantè & ad pompam elaborando) ne propius admoveantur, sed humiles sint. Parietes lapidei insalubres; lignei plus ad sanitatem faciunt; sed imprimis lateritii. Quibusdam optime successit parietum crassities, creta lateribus interjecta, prohibendæ evaporationi.

Experimentum unicum spectans emissiones spirituum specierum quæ sensus afficiunt.

938. Hujusmodi emissiones (ut ante diximus) in separatos & proprios digerendæ titulos, hoc est, visibiles & audibiles tuum merentur tractatum singulæ. Hic sufficere generalia & utriusque communia adferre. Primo videntur incosporeæ. Secundo celeriter operantur. Tertio ad magnam distantiam vis earum exeritur. Quarto curiola sunt varietate. Quinto, nihil efficiunt ut opus post se relinquunt, sed meræ sunt energiae. Operationes enim earum in speculis & locis echo gignentibus nihil in hisce corporibus mutant; verum eadem est actio cum primaria, sed repercussa, quantum ad fenestrarum motum ex concussione; aut rarefactionem aëris ex ingruente grandium sonorum vi, & calorem ex vitris comburentibus, potius sunt talia quæ concomitantur species audibiles visibilesque, quam eorum effecta. Sexto, tenere sunt debilisque naturæ, cum duntaxat afficiant exilem tenuemque substantiam, qualis est spiritus animalium.

Experimenta varia spectantia emissionem immaterialis virtutis ex animis & spiritibus hominum, sive per affectus, imaginationemve, sive alias impressiones.

939. Historiæ memorant, pueros tenella ætate parentibus subtractos & expolios, si ignoti in conspectum parentum venissent, occulto eos gaudioso alteratione perfudisse.

940. Egyptius Augur olium persuadere conabatur

tur Antonio, ipsius genium (magnanimum, alioquin & prædentem) sub oculis Octaviani Cæsaris ignobilem & velut degenerem esse, consultū fore ratus, subducere se, quantum liceret, & fugere ejus conspectum. Augurem hunc à Cleopatra subornatū fuisse creditur, ut in Ægypti secessu viveret Roma procul. Quicquid sit, sententia de prædominante & imperioso alterius in alterum spiritu, verus est, & evulgata penitus.

941. Homines melancholici putantur pravum & sui similem dispositionem transfundere in illud, cui intersunt, consortium; & contra, alios excitatoris ad festivitatem genii parere consimilem in aliis præsentibus affectum. Præterea, alii in negotiis felices, alii infelices. Sane ratio non abnuat, dari saltem leviuscula effluvia spiritus in spiritum, quos propior sociat conventus, æque ac de corpore in corpus.

942. Observatum, senes, qui juvenum congressui frequentes se miscuerunt, conversatione non interrupta, longævos evasisse; cum spiritus eorum ex tali consortio fuerint recreati. Tales antiqui Rhetores & Sophistæ fuerunt semper inter auditores & discipulos juvenulos versati, ut Gorgias, Pythagoras, Isocrates, &c. qui ad centesimum annum vixerunt; Grammaticorum quoque plurimi, ut Orbilius, &c.

943. Audacia & confidentia in negotiis civilibus admirandæ virtutis sunt, ut non sine ratione quis dubitare possit; an non audacia, industria, & importunitate sua urgens, dominetur occulta constrictione & inclinatione spirituum alterius in tales.

944. Ex [Vide Exper. 722.] affectu spiritus invalescere magisque reddi activos certum est, & præfertim eo, qui spiritus in oculos propellit. Tales sunt duo, amor & invidia, quæ vocatur *oculis malus*. Quantum ad amorem, ex Platonicis nonnulli eo usque deveniunt, ut statuam spiritum amantis transmissum cum spiritibus amati occulto hætere nexu; qui desiderium regrediendi in corpus; ex quo excessit, fovet; unde sequitur appetitus ille contactus & conjunctionis in amantibus. Usus præterea edocuit, aspectus, quos amor ciet non esse fixos, sed subitas scintillationes & vibrationes oculorum. Invidia emittit malignos & venenatos spiritus, qui spiritum alterius hærescendo impetunt: magna quoque virtute est, si ex obliquo intorqueat oculi ictum. Tempus, quod ictum & percussione oculi invidi reddit validiorem & maxime noxium, notatur esse, cum gloriose triumphat, gaudiisque perficitur, quem invidiæ pestis suis destinat spiculis. Ratio est, quia tum maxime spiritus personæ invisæ prodit exteriorisque diffunditur in oculos percussione, quam intentat oculus invidentis. Unde compertum, homines post magnos triumphos male se habuisse per aliquot dies. Opinio fascini duabus ex causis antiqua est, ob excitationem amoris, & morborum ex invidia; soletque in oculis sedem habere unde defluit. Si tamen infectio est ex spiritu in spiritum, dubium non est, quin ex præsentia operetur, nec solum ex oculo; quamvis ex eo vehementius.

945. Aliquod etiam pudoris & timoris contagium est; fuga unius alios quoque in fugam inclinante, & transeunte in alios pudore, qui unum suscipit ex illius respectu.

Explicare nunc aggredimur vires imaginationis

in corpus alterius; quibus illa modis exaltata roboratur. Imaginationem intelligo, quæ sit representatio cogitationis individualis; estque triplex. Prima est conjuncta, cum fide rei futuræ; secunda cum memoria, præteritæ; tertia est præsentis; aut quasi præsentis, qua complector quicquid imaginatio confingit & animi gratia fabricat; ut si quis imaginetur talem hominem pontificis ornamentis indutum aut alatum. Eximo, & ab hoc tractatu sejungo illam ex fide futuri. Opera hic collocanda ex methodi nostræ legibus (quæ constat inductione) maximis implicatur argenti molestiis; cum illa quæ popularibus circumferuntur sermonibus, fabulis scateant, & nova vix fieri possunt, nisi cautissime, propter rationem post à nobis proponendam.

Vires imaginationis in triplici sunt differentia, vel in ipsi imaginantis corpus agunt, quo & fetus in utero materno comprehenditur; vel tendunt in corpora inanimata, ut plantas, lignum, lapidem, metallum, &c. vel in spiritu hominis, vel quicquid vita præditum. Hanc ultimam tantum tractandam suscipimus.

Problema itaque est, utrum constanter credendo tale quippiam futurum (ex gr. quod hic vel ille se amore prosequetur, aut petitioni annuet, aut recovalescet, &c.) res efficienda felicius deducatur ad exitum; Atque hic rursus varie distinguendum; neque enim intelligitur (ut partim ante Exper. 902. & 910. audivimus) an quid conferat, quo audacior magisque indultius reddatur homo (ubi constans fides plurimum potest) sed mere occulta operatio, aut constrictio, aut mutatio spiritus in altero. Atque hoc casu difficile est (ut dicere Exper. 945. capi) novum aliquid capere experimentum. Non enim mihi ipsi imperare possum, ut credam quicquid voluerim, atque ita nullum potest fieri experimentum; imo pejus est.

Quicquid enim imaginatur quispiam dubitans aut timens, ledit, si ulla imaginationis virtus est: homo enim sæpius sibi representat quod metuit, quam contrarium. Remedium itaque est, si ope alterius conetur efficere; cujus in animo fidem generare possit, non vero per se ipsum; nisi experimentis ipsi fuerit perspectum, prævalere imaginationem; tum enim usu comprobata fidem in ipso excitant; si fides, tale scilicet quidpiam futurum esse, conjungatur cum fide, quod imaginatio illud efficere possit.

946. Ex gr. Narravi aliquando viro talium curioso, sed quem vana scientia haud modicè inflaret, vidisse me præstigiatorum, qui ex chartis lusoriis, quæcumque cogitatione conceptam ostenderet. Vir ille sua opinione eruditus respondit, me errare, non enim (inquit) fuit notitia cogitationis in altero (solum id Dei est) sed fuit compulsio cogitationis in se, & constrictio imaginationis, ut nullam aliam cogitare posset chartam. Tum unam & alteram mihi quæstionem proposuit; quod calide ab ipso fieri putabam, utpote cui omnino præstigiatorum artes essent cognitæ. Domine, inquit, an meministi utrum ipse chartam alterius cogitatione designatam indicaret, an vero rogaret, ut quis eam alteri significaret. Respondi (ut verum erat) rogasse ut alteri declararet eam, Tum ille, sic & ego rem concepi, ipse enim induere tam efficacem imaginationem non poterat; sed alteri char-

tam indicatam (cum mira sibi de præstigiatore sponderet) alter firma apprehendit imaginatione. Arrectis adstabam auribus, delectatus vanitatis festivitate. Quærit deinde, meministi utrum prius rogaret hominem, ut chartam cogitationibus aliquam præfiguraret, postea vero alteri in aurem suggereret, quâ mente concepisset, aut utrum prius homini chartam ostensuro insurraret, quod hic vel ille talem concepisset, & deinde rogaret illum, ut chartam conciperet. Respondi rem sic se habere, prius scilicet alicui in aurem dixisse, talem quempiam ejusmodi chartam cogitaturum. Hic ille doctus magnopere sibi placebat, & vides, inquit, recte me sensitse: si enim alter prius concepisset chartam, cogitatio sua fuisset fixa: sed alterius prior imaginatio cogitationes ejus constriungebat. Quamquam illud aliquantum apud me valeret, tamen rem minoris momenti esse reposui, etiam longe infra opinionem meam. Dixi enim versari me in ea opinione, quod præstigiator & bini famuli rem ex compacto gesserint, nulla licet ratione huc inductam. Patri enim uterque operam suam debebat, neque præstigiator unquam ante in ædibus fuerat versatus: qui perisclidem quoque attolli iussit, afferens se nosse, ab hoc vel illo contingendam tali loco, tot pollicum distantia ab extremitate longiori, tot à breviori: & continuo præstitit, prius suggerendo imaginatori, deinde rogando actorem ut cogitaret.

Expeditus hac narratione, non quod tanti sit momenti, sed quod dextre rem totam ob oculos ponat: regredior ad intermissa, quod experimenta imaginationis ab aliis essent præstanda, non à seipso. Tres enim modi sunt fidem muniendi: primo, experientia; secunda, ratio; tertia, autoritas: quæ præ cæteris maximi est ponderis, cum fides ex ratione aut experientia vacillet.

947. Fides ex autoritate duplex est, in artem & artificem. Res ex fide in artem, per nosmet exerceri possunt: fides in artificem, dependet præstanda ab alio: ut si quis fidem habeat Astrologiæ, & figuram prosperam inveniat; aut naturali magiæ, & quod annulus tali cum sigillo, aut talis pars animantis gestata conducat, imaginationem suam corroborat. Sed fides in artificem multo magis est activa. Quicquid sit, omnis autoritas nasci debet ex seipso, conversa (ut dictum) aut in artem, aut in hominem, ubi illa derivatur in alium, ille ignarus non eruditus, aut phantasticus sit oportet. Tales plerumque sunt veneficæ & superstitiosi, quorum fides doctoribus & traditionibus sic obstringitur, ut ratio aut experientia convincere nequeant. Unde magia plerumque; pueros & juniores adhibet, quorum spiritibus facile tradux fides aut imaginatio imprimitur.

Jam vero corroborandæ imaginationis triplex via est; autoritas, unde fides derivatur, rationes quibus excitetur confirmeturque; imaginatio, & media quibus illa repetatur & renovetur.

948. De autoritate egimus; quod ad rationes imaginationem corroborantes & excitantes, in magia adhiberi solent (si in horum usu quicquam sit mere naturale) vestimenta, characteres, verba, sigilla, partes quædam plantarum & animantium, horæ certæ, gestus & motus, thura, odores, consortium ex selecto, quod imaginationem intendit, diætæ & præparationes ad aliquod temporis spatium,

Vocabula semper sunt aut barbara, nihil significantia, ne imaginationem turbent; aut similitudines significantia, quæ imaginationem fovere possunt. Atque hæc tam usitata ethnicis incantationes suppeditant, quam illæ posterioribus temporibus. Admiserunt & voces ex sacris literis; ac fides, textus religiosi, & quæ istius generis corroborare imaginationem possunt; ut eadem de causa voces Hebraicæ (quæ lingua nobis habetur sancta) & magis mysticæ sæpius usurpentur.

949. Ad renovandam imaginationem (tertia hæc illam exaltandi ratio) quæ a Magis adhibentur obvia sunt, ut imagines cereæ & similia paulatim liquefcentia, aut alia fimo sepulta, sensim putrescentia, &c. quoties enim imagines illæ memoriæ quasi præsentibus sistantur, toties imaginationi occurrit effectus optatus.

950. Si virtus imaginationi tribuenda, haud patet tam ab omni se juncta corpore & materiæ commercio exempta sit, ut & longam intervallum superet, & quodlibet medium, & nulla non corpora penetret; ne tamen distantia sit enormis, medium contrarium, & corpus patiens proportionatum. Si itaque rerum natura aliquam patiatur operationem in corporibus sibi non præsentibus, illa videtur transire de viro in virum, ut de fama dicitur. Ut venefica alicui procul remoto noxam creet, per naturam fieri nequit, sed agendo in spiritum ejus, qui veneficam convenit; virtute in imaginationem alterius traduce, & sic porro donec ad eum perveniat, cui cum homine designato familiaritas intercedit; atque ita tandem ad ipsum in quem faba cubebatur, ut ajunt. Quicquid garriant sufficere, si fibula sumatur, aut pars vestimenti, aut nomen ejus, &c. parce talibus habenda fides, utpote commentis propioribus, nisi malignorum spirituum opera intercedat.

Experimenta, quæ vim imaginationis in corpora aliene solide probent; pauca aut nulla profus sunt, cum fascini exempla huc non faciant, quod dæmonum interventu fortasse non careant. Ideo cogemur in hac inquisitione ad nova experimenta confugere; ubi directiones tantum eorum præscribi possunt, non ulla positiva in medium adferri. Si quis putet subsistendum nobis fuisse, donec tentantis res penitus innotuisset, (ut fecisse nos ubique probant alii tituli) sciat dubia nos fide amplecti quæcumque; imaginationis effecta circumferuntur, animum tamen esse illa per otium exigere ad Lydium veritatis lapidem, id est, experimentorum lucem.

951. Si quid coneris per imaginationem alterius, necesse est ille, qui operationi tuæ destinatur, præconceptam de te habeat opinionem, mira te posse, aut hominem esse versatissimæ industriæ, cū simplex affirmat: o, hoc aut illud effectum tui, languidam tantum in ipsis imaginationem impressionem gignere queat.

952. Quia vires imaginationis intime cognitæ discernere non potes in uno magis quam alio, foret operæ pretium imaginatione plurium uti, quod imaginatio comperitur fortior; ut si medicus tribus aut quatuor ægri famulis indicet, fore ut dominus omnino convalescat.

953. Imaginatio ejus in quem actione tua collineas, semper æque constans & valida esse nequit, tam variæ mens humana fluctuat; & successos nisi

ex voto acceleretur, labefactata concidet atque exarmabitur. Ut præcaveatur vacillatio, prætextus varii speciose obtendendi, ut inductus ille, cujus imaginatione uteris, persistat donec consummetur intentio. Ex. gr. Si præscribas illi, per tres continuos dies dum spes successus in ambiguo est, aliam adhibeat radicem, partem bestię, aut annulum, &c. quasi efficacię majoris. Ea quoque si votum fallat, aliam, si illa quoque, aliam, donec septies innovetur tentamenti adminiculum. Neque coarctandus temporis spatium eventus est, ut promissi fides asseratur; ut si famulo ægri dicas, sanitatem domino restituentam; sed post elapsos demum quatuordecim dies. Illud videbitur veri speciem præferre, &c. Omnia hæc ne vacillet imaginatio, efficient.

954. Certum est, intra corpus sumpta, thura & suffitus natibus excepta, atque inunctiones quarundam partium, naturaliter in imaginatorem esse valida, ejus sc. qui talibus utitur. Sed necesse est magno opere cooperetur ejus imaginationi, quem adhibere libet; ut si præscribas, antequam ex formula tentet summam voti, ut sumat talem pillulam, aut cochlear liquoris; aut comburat ejusmodi thus, aut tempora inungat, aut plantas pedum tali unguento aut oleo, atque ad compositionem talis pillule, suffitus, unguenti talia seligat ingredientia, quæ spiritus crassiores & limosiores reddant, ut imaginatio melius figatur.

955. Corpus passivum, & in quod operatio intenditur (non intelligo imaginantis) feliciter operationem admittet quibusdam temporibus, ut ex parte diximus. Ut si suadeas famulo qui ægri ministeris vacat (cui jam significasti dominum recuperaturam sanitatem) ut hero profundum dormiente, tali vel tali utatur radice. Imaginatio enim videtur melius operari in dormientem, quam vigilem, quod demonstrabimus ubi de somniis agemus.

956. Ans memorię testatur, imagines visibiles prævertere aliis conceptibus; ut si nolis excidere tibi vocem Philosophia, melius id fiet, imaginando hominem (homines enim loca sunt optima) qui Aristotelis Philosophiam evolvat, quam si repræsentantes ubi, Philosophię operam do. Hęc observatio transferenda ad argumentum in manibus; quo enim imaginatio illustrior, eo figet rectius & imprimet. Quare existimo, te minus illo deceptum iri, si proponas experimentum, cujus ante facta mētio, figendi & constringēdi imaginationem; si dicas alicui, talem inter viginti homines unum aliquem nomine suo compellaturum facilius certiusve, quam tuam ex viginti chartis lusorias. Experimentum figendi cogitationes variari potest, & exactissime tentari; & observandum utrum fere plerumque succedat, licet non semper.

957. Expediat considerare in quas res imaginatio maxime valeat. Regula (si recte concipio) est, vim exerere præcipuam in levissima, quæque facillime moventur, ideoque præ cæteris in spiritus humanos, atque ibi in tales affectus qui non operose concitantur, ut in stimulando amore, libidine concitanda, ubi dominatur imaginatio. Homine timore percusso, aut mentis vacillantis, &c. Strictius deducatur inquisitio per omnia quæ hujus sunt generis. Possent hæc tentari in plantis, idque diligenter; ut si cuiquam significes hanc vel illam arborem hoc anno emorituram, imperesque ut aliquo intermedio tempore inspectet quomodo vigeat. Quod ad

res inanimatas, verum est, motus chartas lusorias miscendi, aut jactus aleæ, esse levissimos. Stoliditas quoque est frequens admodum, ex quibusdam adstantibus augurari lusus fortunam minus ex voto. Tentetur & per annulum ex filo pendulum, qui intra vitrum contineatur; & prædicas alicui annulum toties nec amplius latera vitri perculsurum, aut si clavem duo contineant digitis suis sine incantatione, eisque dicas, qui tale nomen gerit, digitis ejus excidet; duo enim hi motus levissimi sunt. Et quamquam rebus istis fidem profus derogat, tamen concipio verum esse, fortem imaginationem magis valere in animata, aut quæ fuerunt talia, quam profus inanimata, efficacioresque esse leves & subtiles motus, quam vehementes & cum pondere.

958. Vulgatissimum est, cadaver in conspectu homicidæ de novo per inflatum vulnus sanguinem emittere. Quidam asserunt, cadaveri apertos oculos ad præsentiam occisoris; atque ejusmodi motus exitisse æque strangulato aut submerso, ac in eo quem vulnus exanimasset. Posset hoc iusto Dei iudicio tanquam miraculum adscribi, qui plerumque homicidia latere non patitur; sin ad naturalem vim revocetur, imaginationi tribuendum.

959. Membri virilis ligatio (artificio inductus languor) tempore matrimonii, qua vir impotens redditur ad coitum, frequens admodum (ut Exper. 888. audivimus) apud Santones & in Gasconia; si naturam non excedit, vim habet ex imaginatione ligantis membrum virile. Putem ego illud ab incantatione alienum esse, quia non à certis tantum personis (quales incantatores) sed à quolibet fieri potest.

Experimenta varia spectantia secretam virtutem Sympathiæ & Antipathiæ.

960. Multa in spiritus humanos agunt ex Sympathiæ & Antipathiæ viribus. Vetus & universaliter recepta opinio est, lapides preciosos in ornatu haberi solitos pollere facultatibus suscipiendis, & referri ad illos effecta curiosulæ vanitatis. Hactenus bene, quod lapides contineant tenues spiritus, quos comprobatur eorum splendor, ut per consensum in spiritus humanos operari possint, refocillando & exhilarando, quorum in hoc genere relictissima virtus, sunt adamas, smaragdus, hyacinthus Orientalis, lapis aureus qui & viridis Topazius. Sed quod referunt speciales proprietates, ex vano est, neque fidem meretur. Manifestum est, lucis primas esse partes supra omnia alia in refocillando spiritus humanos, & probabile admodum est, variato lucis splendore idem produci effectum, & majori quidem cum novitatis gratia. Atque hæc una ex causis est, cur pretiosi lapides corroborent. Utile ergo fuerit laternas aut umbellas ex vitro tingere colore viridi, cæruleo, gilvo, coccineo, purpureo, &c. quibus insertæ candelæ noctem discutiant; aut habere vitra rotunda, non penitus colorata, sed coloribus inter crystallas sparsis, & anata ut gestentur. Prisma quoque robur addit; ut & artificium Parisiense, quo specula sunt prætexta amplis marginibus crystallis angustis, insigniter picta, ornata pretiosis lapidibus omnigeni coloris, quæ oculis gratissima, noctu præsertim, fulgent. Picturæ quoque ex pennis Indicis confortant, jucundumque sui conspectum indulgent. Etiam limpida & amœna stagna placidissime oculos & spiritus afficiunt; refocillantque, præsertim ubi radii Solis nubibus

nubibus obductis, non penitus interclusi emicant; aut splendente Luna.

961. Variæ armillarum species sunt roborandis spiritibus accommodæ, seruiuntq; tribus potissimum intentionibus; refrigerantes, corroborantes, & aperientes. Ad refrigerandû faciunt illæ ex margaritis aut corallio vulgari; quod notant pallefcere si male habet qui gestat. Neque dissentio, cum alia intemperies caloris perdat corallii colorem nativum. Commendo armillas, ex lapide lazulo, aut ex nitro solo, aut quibusdam cardiacis admixtis.

962. Ad corroborationem selige corpora astringentia sine manifesto frigore. Sualerim adhiberi armillas ex ambrâ, quæ astringentior, & tamen unctuosâ est, sine frigore, & gestantes dicitur reddere pinguiiores. Probaverim & armillas ex cornu cervi, ebore, & quæ similem vim habent; itidem ex malo citro, ligno aloës, maceratis prius in aqua rosacea, deinde siccatis.

963. Ad aperiendum utiles (me authore) armillæ aut particulæ radicum cardui benedicti, nec non præoniæ maris, oris calami aromatici, & rutæ.

964. Spasmus proculdubio nihil aliud quam nervorum contractio, unde ex frigore & siccitate oriri colligitur; ut post emaciationes & diuturnas febres; cum frigus & siccitas contrahant & corrugent. Neq; dubium, si frices paulum supra partem laborantem, cessare spasmum, dilatatis scilicet per excitatum calorem, quos frigus contraxerat, nervis, præcavendo spasmus adhibentur, vel annuli ex equi marini dentibus gestati in digitis, vel vincula ex vitidi pervinca (herba) circumdata suræ aut fæmori, &c. quibus locis præcipue imminet spasmus. Sed mihi hæc nequaquam probantur, cum neutri insit relaxandi vis, sed potius contraria. Existimaverim illa operari in spiritibus nervis contentos, ut minus confligant, non in corpoream nervorum substantiam.

965. Duas alias armillarum species usu tentari velim ad cor & spiritus corroborandum, alteram extrochisco viperatum: cum enim plurimum juvenit intra corpus sumptæ (præsertim in febribus pestilentibus) non improbandum videtur, exterius applicatas prodelle, ubi major quantitas adhiberi potest. Trochisci etiam ex anguib; fiant, quorum caro exsiccata aperiendi & cardiaca virtute pollere dicitur. Alteram ex coronis ex pulvere purpureo confectis, quem vocant Kermes, qui præcipuum est ingrediens cardiacæ confectiois alkermes. Possint etiam armillæ ex ambragrisia & pastillo odoratorio concinnari.

966. Prædem receptum est, & variis experimentis confirmatum, radicem præoniæ, siccitam & collo alligatam epilepsie amuletum esse, nec non incubi. Causa utriusque morbi, & præsertim epilepsie, ex stomacho; qui crassos vapores emitit repletque cerebri ventriculos. Operatio igitur est ad summam subtilitatem redacta attenuatio, qua simplex illud constat. Eandem esse statuo in castoreo, mosco, semina rutæ, & agni casti, &c.

967. Lapis qui hæmatites vocatur, gestatus, sanguinem è naribus fluentem sistit; proculdubio ex astringentione & spirituum refrigeratione. Inquire nû lapis ex busonum capite non probet se virtute pati, cum buso umbra deleatetur & frigore.

968. Lucem præbere queat experimentû sumtum ex vinculo ex dentibus equinis, & vinculo ex

cochleis marinis, quomodo illa, quæ spiritus à conflictu in quietem componunt, morbis prosint contra intentionem expectatam. In curatione enim spalmi, intentio est relaxare nervos, sed contractio spirituum, ut minus prælientur, optimum est remedium. Sic ut parvus facilitetur, intentio est, fœtum pellere deorsum, sed cura maxime laudanda, sistere nimiam fœtus depulsionem; cui rei conducere ajunt busonis lapillum. In febribus pestilentibus intentio est expellere contagium per sudores & evaporationes; sed optima, qua illud confieri possit, intentio est in nitro, dialcordio, aliisq; frigidis; quæ ad tempus expulsionem remorantur, donec natura lenius id perficiat. Venuste enim ille dixit, in extinguenda flamma febris pestilentis natura similis est populo, incendium domus extinguere conanti; qui adeo occupatur, ut alter alteri sit impedimento. Egregium profecto axioma & usus varius, ut quicquid sedat spirituum contentionem, actionem eorum promoveat.

969. Naturalis magiæ Scriptores commendant exuvias anguis circumferendas ad conservationem sanitatis. Dubito an non sit commentum, quia anguis renovare juventutem suam creditur, depositis exuviis. Rostrum quoq; eadem de causa sumere liceret, aut particulam cornu cervi, quia & hæc renovantur.

970. Et olim (ut Periclis Atheniensis exemplum docet) & nunc usitatum, gestare vesicas ex Mercurio vivo, aut tabellas ex arsenico, pestis amuletum; non ut alii censent, corroborandis spiritibus; sed, cum venena sint, virtus ad se trahunt spiritibus infusum.

971. Vide Experimenta 95, 96, 97. spectantia varias antipathias & sympathias in usus Medicos.

972. Dicunt exta aut pellem lupi applicatam abdomini, curare colicum dolorem. Verum est, jupum animal esse maximè vorax, & valide digerere; atque fieri possit, ut partes ejus corroborent spiritus.

973. Terriculamenta eriguntur abigendis, ne fructus & segetes deprædentur, avibus. Perhibent alii, caput lupi integrum, siccatum, & in columbario suspensum abstertere vermes, ut mustelas, martes, &c. Forte canis caput idem effecerit, cum vermes istius generis apud nos melius canibus quàm lupis noti sint.

974. Exemptum animantibus quibusdam cerebrum (ubi capita assantur) & in vino sumptum, ajunt esse ex firmandæ memoriæ adminiculis; ut cerebrum leporum, gallorum, ferarum, &c. Et videtur proprie locum habere in animantibus meticolosis.

975. Unguenta sagis usurpati solita dicuntur fieri ex pinguedine puertorum sepulchris erutorum, ex succis apii, yvolsebane, & quinquefolii, admixtis fatinæ ex tritico optimo. Sed quantum ego concipio, medicamenta soporifera maxime huc fecerint, qualia sunt hyosciamus, cicuta, mandragora, moneshade, tabacum, opium, crocum, frondes populi, &c.

976. Testantur quidam, affectus bestiarum dum vegetiores sunt, in dere quandam rebus inanimatis virtutem, ut pellem ovis à lupo devoratæ pruritum excitare, lapidem, quem canis ira flagrans momorderit, si in pulvetem redactus sumatur, cholerae provocare.

977. Observatum est, dietam mulieris gravidæ esse in fœtu conspicuæ virtutis; ut si mater sæpius cotonea edat, & semen coriandri (cujus utriusque natura est reprimere vapores ne ad caput ascendant) fœtum reddi ingeniosum; contra si mater crebro cæpis, fabis vescatur, aut simili nutrimento vaporibus pleno; aut vinum potumque nimis efficacem ingurgitet, aut crebro jejuset, meditationibus indulgeat (quæ omnia mittunt aut trahunt vapores ad caput) verendum ne fœtus sit Lunaticus, aut labilis memoriæ. Idem efficere videtur tabacum, matri sæpius usurpatum.

978. Naturalis magia dicitur, cor simiæ humano cordi applicatum corroborare illud & audaciam augere. Non negamus, simiam esse animal lepidum & audax. Simiæ item cor applicatum collo aut capiti, ingenio prodesse & facere ad versus Epilepsiã. Simia est animal ingeniosum & sicco cerebro, unde forte attenuatio vaporum in capite. Sed & somnia provocare dicitur. Cor humanum plus juverit, si non usus ejus plus ad versus fuerit humanitati; nisi apud eos qui circumferunt reliquias Sanctorum.

979. Caro Erinacei si præparata edatur, valde exsiccare dicitur. Necessè est succus erinacei sit acicus & siccus, ob varios, quibus armatur, aculeos; cum plantæ aculeatæ in unum verum deprehendantur sicca, ut rubus, spina, uva ursina. Hinc cineres erinacei fistulis adhibiti exsiccare admodum perhibentur.

980. Mummiæ in sistendo sanguine virtus est maxima; quæ ut ut referri possit ad mixturam balsamorum, quæ glutinosa sunt, tamen & occultæ indolis qualitas fuerit in eo, quod sanguinis attrahat humanam carnem. Usus comprobavit, muscum innascentem cranio cadaveris in sepulchro sanguinem sistere; fœces quoque & pulverem sanguinis ab urina separati & siccati.

981. Ab experimento est, hirundines albas reddi si ova inungantur oleo. Forte quod oclusis testæ poris succus, qui in pennas postea secedit, fiat magis jejunos, fierique possit, ut inunctioni ovorum eadem vis tribuenda sit quæ corporis; de qua vide Exper. 93.

982. Referunt, albumen ovi, aut sanguinem aqua salsa mixtum, salsedinem colligere & aquam reddere dulciorem. Forte illud præstat adhesio, in 6. exper. clarificationis, vel quod sanguis & albumen ovi (quæ animati materia est) habeat eum sale sympathiam; cum omne vivens habeat sympathiam cum sale; qui vulnerato quoque digito applicatus sanat, ut sal æque videatur trahere sanguinem ac vice versa.

983. Inolevit apud veteres opinio, lepori marino antipathiam esse cum pulmonibus (si corpori approximet) eosque erodere. Cujus rei causa putatur qualitas calefaciendi halitum & spiritum; ut catharides agunt in aquosas corporis partes, ut in utinam & aquam hydropici. Regula est optima, quicquid in aliquas materiæ species agit, illud in corporis humani partes eas maxime vim suam exeret, in quibus illa materia abundat.

984. In universum, quicquid mortuum, corruptum, excretum est, antipathiam habet cum rebus iisdem, dum vita constat & sanitas viget; cumque partibus excretionis destinatis. Cadaver hominis maxime contagiosum & odiosum est homini; cadaver equi equo, &c. purulenta materia vulnerum,

ulcerum, carbuncolorum, luis, pustularum, scabiæ, lepræ, carni sanæ; excrementumque cujuslibet animantis (Vid. Exper. 835.) excrementi: sed excrementa minus noxæ inferunt quam corruptiones.

985. Vulgaris experientia persuadet, canes dignoscere eum qui in necem suam armatus grassatur; ut cum emissarius, aëre pestilenti, canes è medio tollit, quamvis nunquam ante conspexerint eum, omnes prodeunt, allatrant & impetunt.

986. Quæ de vi imaginationis, & secreto naturæ instinctu circumferuntur, tam dubiæ fidei sunt, ut maximam partem in examinis severi trutinæ castiganda sint, antequam exstruendis Conclusionibus servire possint; velim prius inquiri, an oculi dentur sympathiæ transitus inter consanguinitate & cognatione junctos, ut parentes, pueros, fratres, sorores, nutrices, patres familias, uxores, &c. Narrationes habemus plurimas, quomodo interitus motus educat alicujus ex cognatione mortem. Memini, cum Lutetiæ commorarer, pater viveret Londini, duos trêse ante ejus obitum dies somniasse, ædes nostras ruri sitas nigri fuisse cæmenti tectoria incrustatas; quod variis nobilibus Anglis memoravi. Sermonibus evulgatur (an vanis, equidem ignoro) viros uxoris amantes & benignos percepisse uxoris partum ex symptomate quodam in suo corpore.

987. Proximus post cognatione junctos, gradus occulti transitus & instinctus naturæ dari possit inter amicos & inimicos. Est & ubi tertio quid ex revelatione innotescit, non ex inimicis alteri. Recordor ex lectione Philippi Cominei (scriptoris gravis) Archiepiscopum Viennensem (præsulem prorsus reverendum) quodam die finita missa dixisse Ludovico undecimo regi Franciæ, ô Rex, capitalis tuus inimicus obiit, eo tempore quo Carolus dux Burgundiæ occisus est in prælio Granfonteni adversus Helvetios. Tentari posset, an pacto aut conventioni hic quicquam liceat; ut si duo amici se obstringant, se tali cujuslibet septimanæ die, locis disjunctissimos; alterum pro altero preces concepturos, aut anulum aut monile gesturos in gratiam alterius, utrum si à voto alter resiliat, promissumque rescindat, alter id perferat absens.

988. Si vis imaginationi & affectibus singulorum tribuenda; probabilis est, majorem eam repetiri in conjunctis imaginationibus & affectibus multitudinis; ut in victoria aut strage disjunctissimus in terris edita, at non percipi queat in populo, cujus intersit, ex magno gaudio aut mœnore, qui multos sæpe uno temporis momento invadit? Pius Quintus, ipso puncto, quo Christianis obtigit memoranda victoria adversus Turcas navali ad Echinadas prælio, cū in consistorio causis cognoscendis vacaret, repente exiit, proximeque adfidentibus dixit, tempus requirit ut Deo gratias agamus pro insigni victoria nobis contra Turcas concessa; cujus hic velut sympathia cum ipsius spiritibus apparet, cum Soli ipsius operæ deberetur ista unio. Forte & revelationis divini negotium est. Sed quid respondebimus tū ad exempla & Græca & Romana? cum populus theatris & ludis indulgens victoriæ & stragis certior factus est paucis ante nuncios adventum diebus.

Sed in hisce rebus generalis ex superstitione ratio locum sibi vindicat; nempe, quod homines ad animum

animum revocant facta ab eventu notanda, quæq; scopo non excidunt, languida attentione ad ea que illudente fortuna aberant; alterumq; memorie, alterum obliuioni traditur. Sed quantum ad diuinationem & aberrationem siue defectionem, agemus de iis in generali de natura animorum, animarum, & spirituum tractatu.

989. In præcedentibus regulas quasdam roboraudæ imaginationi (*Vide Exper. 957.*) præstruximus; propolis quoq; infantiarum paucis, & directione quoad vires imaginationis in bestias, aves, &c. in plantas, in corpora inanimata. Atq; in hisce omnibus observandum, ut experimenta fiant per leues & subtiles motus, non contra. Ope imaginationis enim facilius avem à cantu cohibeas, quam esu, & volatu, cui libet deinde arbitrarium facio experimentorum selectum, ut quæ sibi videtur commodissima, traducat in aleam tentamenti. Nunc pauca tantum dabimus exempla singularum ex tribus istis specierum.

990. Adhibe imaginantem aliquem (observata præscripti norma) ut constringas avem ne cantet, canem ne latret. Expetire imagationem quorundam quos usui ac commodis roboret, ut in confectu gallorum gallinaceorum, ut alteri crescat audacia, alter reddatur imbellior. Tentetur idem in volatu accipitrum; dum venatis feras ut lepores; in canibus venaticis, in equorum cursu, similibusque motibus comparativis. Facilius enim ope imaginationis acceleraveris aut tardaveris motum, quam excitaveris aut stiteris; ut facilius operæ est, canis cursum lentescere, quam simul & semel harere velut ligato mota.

991. In plantis quoq; vim imaginationis experiri licet, quoad motus leviores, ut repetitum marcorem, aut vegetam earum adolescentiam, aut inclinationem hac aut illac, aut constrictionem & explicationem, &c.

992. Vires imaginationis quoad res inanimatas ostendit inhibita cerevisie fermentatio, sæcibus illi admistis; aut butyri aut casei apparatus, agitato lacte & coagulo indito.

993. Præcitra traditio est ab omnibus adducta loco exempli occultatum proprietatum & influxuum, de torpedine marina, quæ tangenti manum immisso per longam etiam bacillum stupore ligat. Est species operationis ad distantiam, si medium apte continuetur; sic impulso arcus nervo, tonus aurem feriet, si cornu eam admoveris.

994. Apud scriptores naturalis magiæ decantatissima virtus est partium ex animantibus, modo illibata eorum vita separentur, quasi vivum animal partibus separatis infunderet immateria virtutis vigorem. Hactenus constat veritas, quod pars animalis recens macerata majore vi polleat, quam ex simili animali sponte mortuo; quia magis abundat spiritibus.

995. In Experimentum quoq; traducere liceat ad partes ex individuis plantarum & animalium; ut si partem taleæ resectam putrescere sinas, exploraturus reliquumne taleæ exarescat; aut partem ex cauda aut cruce canis felisve abscissam, an putrescendo obstit curacioni partis relicte.

996. Ferunt anulum, armillamve ex crinibus, amara gestatam pascendo amori conducere. Forte quod excitet imaginationem; futura chirothecæ eadem vi, aut alterius rei favorem testaturæ.

997. Sympathia individuorum, quæ fuerunt integra, aut ex contactu, omnium maxime fidem superat. Quare in penitiori ejus examine versari libet ex methodi nostræ instituto. Triviale est, verrucas tolli, si quod affricueris, putredini permiseris. Fides mea hic minus vacillat, quia proprio experimento refragari nefas, puer admodum in digito verrucam habui, circa annum ætatis meæ decimum sextum cum Parisiis degerem, sensim in utraque manu sub nascentibus pluribus, ad minimum centum, mensis spatio. Angli oratoris uxor, femina minime superstitiosa, dixit quodam die, velle se quicquid verrucarum manus fœdabat, tollere. Post accepit lardi particulam, pelle non exuta, cujus pinguedine illevit omnes verrucas & inter eas quæ pene mihi eousq; fuerat coæva. Clavo deinde affixam lardi particulam ad postremam fenestram cubiculi sui, quod meridiem spectabat, Soli exposuit putrefaciendam. Successus fuit, quod omnes verrucæ intra septem menses prorsus evanuerunt; etiam illa, quæ reliquas ætate anteibat. Non miror brevi tempore natas brevi fuisse emortuas; sed illius interitus, quæ per tot annorum spatia superstes inhæserat manui, adhuc animo meo obversatur. Idem effectus tribuitur Sambuco, si perfricandis verrucis adhibeas vitide ex ea bacillum, quod postea fimo impositum putrefaciat. Tentari posset in clavis pedum & strumis atq; ejusmodi excrescentiis; in partibus etiam animantium, quæ excrescentiis maxime sunt affines, ut cricis & calcaribus gallorum, bestiarum cornibus, &c. modus tentandi sit duplex, ut vel perfricentur partes lardo aut sambuco, ut in antedictis; aut partibus illis in minores resectis, habeas quæ consumendæ relinquantur, videasque quid consumptio particulæ separatæ valeat in aliquando conjunctam.

998. Invaluit apud plurimos opinio, ferro & quicquid vulnus infl. xit inuncto, vulnus sanari. Ex relatu viri fide dignissimi (quanquam hæc induci nequeo ut credam experimentis) hæc sequentia notabis. Primo, unguentum armarium consistare variis ingredientibus, inter quæ admirandum maxime & comparatu difficillimum, muscus ex cranio cadaveris insepulti, pinguedo ursæ, & urfa in partu enecata. In duobus posterioribus facile suspicor quæ situm esse refugium ut, si non succederet curatio, prætendi posset, bestias non fuisse occisas suo tempore. Musci magnam copiam supeditat Hibernia ex corporibus peremtis, in cumulum congestis, & insepultis. Reliqua ingredientia sunt, hæmatites in pulverem redactus, & alia quædam sanguinem sistentia, quod & muscus facit. Descriptio totius unguenti exstat in dispensatorio Chymico Crollii. Secundo, unguentum illud non vulnere sed ipsis armis applicatum exetere vim. Tercio (quod per placet) ad confectioem unguenti non requirunt certam constellationem; usitato ignorantie latibulo in medicamentis magicis; si frustrètur, non præparata fuisse sub eo signo, quod in cælo cõfectioni destinatur. Quarto, potest armis applicari, etiã ægro ad longa intervalla remoto. Quinto, non videtur necesse ut imaginatio sanandi concurrat; cum curari læsus possit etiam sine ulla ejus, quod intenditur, noticia. Atq; hæc experientia testis est, unguento ex. gr. ab æstro ab armis ignorante vulnerato, recludisse dolores, donec arma iterum inungerentur. Sexto asserunt, si armorum

copia

copia non detur, sufficere si instrumentum ferreum igneumve, formæ non dissimilis, vulneci inferatur, ut sanguinem mittat; cujus inunctio æque ad curationem momentosa. Illud confectum puto, ut mira sanandi ratio magis expetatur, & usurpetur; cum sæpius arma delint. Septimo, vulnus prius expurgari debet vino albo aut urina hominis læsi, deinde arcte tenui linteo obstringendum, quod ante peractum curationis officium ne removeatur. Octavo, gladius rite involacro tegendus, ne pars inuncta vento exponatur. Nono, unguenti gladio obsterfi & servati posse geminari ministerium; aucta potius quam imminuta ejus virtute. Decimo, multo citius sanare quam alia unguenta vulneraria. Ultimo, curatio in homine & bestia futura est pari successu; quod præ cæteris mihi artidet, cum facilius res tota explorari possit.]

Experimentum unicum spectans occultas proprietates.

999. Velim homines sciant, quamvis reprehendatur à me supina in exquirendis rerum causis negligentia; dum illæ tribuuntur occultis facultatibus, & proprietatibus (remora & lethalis sopor instituta ad ulteriorem scientiam indaginis) non statueret me tamen, quin multum relinquendum sit probationi per experimenta in practica cognitionis parte, quo tam exacte non penetrat judicatio; idque non solum in specie, sed in individuo. Sic in Medicina, si curare cupis morbum regium, non sufficit dicere non medicamentum sit refrigerans, cum de obstructionem impediatur, quam morbus requirit; ne sit calidum, cum choleram exasperet, ut ad vesiculam fellis penetret, in ea enim obstructio hæret, morbi causa, &c. Sed ab experientia est recipiendum, quod pulvis chamæpytis aut similis sumptus in cerevisia morbo regio medetur. Rursum, prudens medicus non continuo idem medicamentum fallat successus spem. Remedia enim morbi regii, calculi, febrium, &c. quæ alibi profant, alibi obsunt; secundum eam, quæ intercedit medicamento cum corpore individuo, convenientiam.

Experimentum unicum spectans generalem sympathiam spiritus humani.

1000. Voluptas, quam in hominibus gignit popularitas, fama, honor, submissio, subjectioque animorum, voluntatum, affectuum (quanquam illis expetendis alius finis proponi queat) videtur res grata & indoli humanæ conveniens, neque admittit ulteriorem contemplationem latius patientis consequentiæ. Sed profecto attendenti oc-

currit profundior significatio, quasi omnes spiritus & animi humani ex uno limbo divino prodierint. Alioquin enim, qui homo tantopere afficeretur iis, quæ alii mente concepta profertur? Optima animi temperies & constitutio expetit solide bonam famam & verum honorem; levior, popularem auram captat, & poplicolæ titulo applausuque fruitur. Pejor expetit subjectionem & tyrannidem molitur, ut patet in victoribus gloria affectata cumulatissimis, & mundi turbonibus. Magis tamen id dilucescit in Archi-hæreticis, cum introductio novitatis in doctrina salutis, species sit tyrannicæ dominationis in intellectum & fidem humanam.

*Finis Centuriæ Decimæ & ultimæ
Historiæ Naturalis.*

Excogitatum Bacono remedium Podagra, quo spectat Exper. 60. hoc ordine constat.

I. Pulsis præscriptum.

Recipe panis similaginei circa tres uncias, medullam tantum minutim scissam; coquatur in lacte donec coalescat in pulviculam. Adde in fine drachmam & semi pulveris rosarum rubrarum, Croci decem grana. Olei rosarum unciam. Linteolo illinatur, & applicetur tepide, & continuetur ad tres horas.

II. Balneum aut fomentatio.

℞. Foliorum salviæ semi manipulum. Radicis cicutæ concisæ sex drachmas. Radicum Brioniz semi unciam. Foliorum rosarum rubrarum duos pugillos. Coquantur in olla aqua repleta in qua chalybs extinctus, donec liquor ad quadrantem consumptus fuerit. Post percolationem adde semi-pugillum salis nigri; admoveatur cum coccineo panno aut lana coccinea intincta in liquore calido tinctura septies repetita. Fiant hæc spatio quadrantis aut paulo plus.

III. Emplastrum.

℞. Emplastrum Diacalciteos quantum satis parti tegendæ. Dissolvatur in oleo rosarum tali consistentia ut adhaereat, illinatur linteolo tenui & applicetur.

F I N I S.